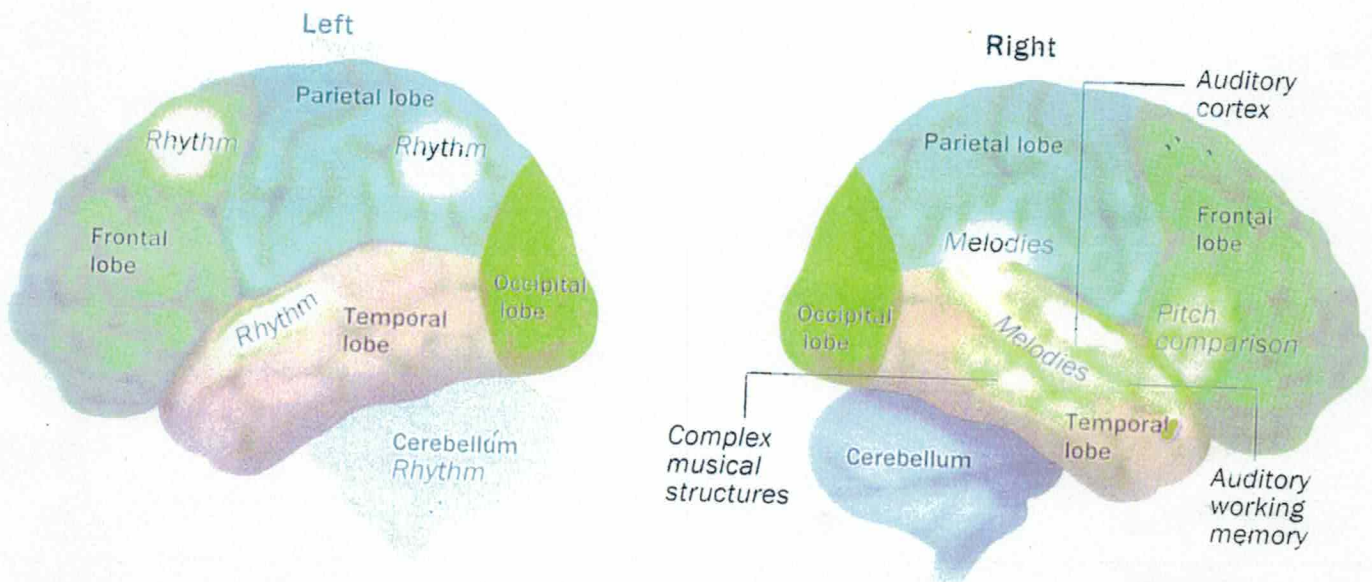

Evaluering af 4 Musikaktiviteter på SYNERGAIA Rehabilitering i perioden fra d. 1.05.03 – 30.06.2004.

- vurdering af nyt indsatsområde, med anvendelse af musik i undervisningsmiljøet. Forsøget har overordnet haft til formål, at fremme de pædagogiske processer i undervisning af kursister på SYNERGAIA Rehabilitering.

Rapporten er udarbejdet på baggrund af et samarbejde mellem Sprogcenter Herning og SYNERGAIA Rehabilitering, Herning og Holstebro.

Udviklingsarbejdet med anvendelse af musik i undervisningsmiljøet er, med støtte fra udviklingsprojektet, "Styrket indsats i undervisningen af traumatiserede flygtninge og indvandrere" igennem UC2 – Videnscenter for tosprogethed og interkulturalitet, København.

Forord.

Denne evaluering, er udarbejdet på baggrund af, i alt 4 gennemførte musikaktiviteter i undervisningen på SYNerGAIA Rehabilitering i Herning og Holstebro, i perioden fra d. 1.05.2003 – 30.06.2004.

SYNerGAIA Rehabilitering har, i samarbejde med Herning Sprogcenter siden 1.04.2003 deltaget i det landsdækkende projekt: ”Styrket indsats i undervisningen af traumatiserede flygtninge og indvandrere”, som er et projekt, i samarbejde mellem Integrationsministeriet og UC2 – Videnscenter for tosprogethed og interkulturalitet i CVU København og Nordsjælland.

Som et af flere udviklingspunkter, har man på SYNerGAIA Rehabilitering valgt, at gøre forsøg med anvendelse af musik i undervisningen.

Herværende rapport er udformet, som en opsamling af, og vurdering af indsatsen, som en del af det evalueringsmateriale, vi skal aflevere til det landsdækkende UC2 – Traumeprojekt, og derfor kan den forekomme detaljeret på nogle punkter.

Forsøget med musikaktiviteter, er gennemført i undervisningen på SYNerGAIA Rehabilitering i Herning og Holstebro, og har således involveret alle undervisere og medarbejdere, som også har bidraget, til herværende rapport med observationer og vurderinger. Det er lederen af SYNerGAIA Rehabilitering Lene Knudsen, socialrådgiver Tina Munk, Sproglærerne Thomas Ebbesen, Ida Hedegaard, Karin Krause, Agnes Nors og tilknyttede timelærere. Alle har vedholdende arbejdet med, at igangsætte, gennemføre, justere og evaluere løbende på arbejdet.

Initiativtager til anvendelse af musik i læringsmiljøet er, Forstander Michael Stubberup, Sprogcenter Herning, som har været inspireret, af nyere international forskning, og herunder bl.a. forskningen af det danske projekt MusiCure, med komponisten og musikeren Niels Eje som ophavsmand.

Derudover har der været tilknyttet en faglig konsulent, igennem hele processen, og tak til Cand.mag. i musikterapi, Charlotte Dammeyer Fønsbo, for engageret hjælp ved igangsætningen, og gennemførelsen, og ikke mindst stor tålmodighed med processen.

Et større antal kursister, har igennem 1 år, udvist stor åbenhed og parathed, men også bidraget med kritiske kommentarer. Der har været en række sidegevinster i forsøget, hvor kursister spontant har medtaget egen musik, og på den måde skabt et naturligt samtalepunkt, i mødet mellem mennesker, så musikken på en måde har belyst vores samvær omkring dette universelle sprog.

Vi håber, at vores erfaringer kan danne baggrund for fortsat udvikling af, at anvende musik i læringsmiljøet, også til en bredere målgruppe, end undervisning af traumatiserede mennesker.

Herning d. 3.11.2004

Grethe Bech
Intern evaluatør

Indholdsfortegnelse.

1. Indledning, med kort præsentation af SYNERGAIA Rehabilitering, ... s. 4 Musikaktiviteterne som en del af udviklingspunkterne i UC2 traumeprojektet, evalueringsmetoderne. <i>Grethe Bech.</i>	
2. Baggrunden for valg af, og anvendelse af musik, i læringsmiljøet specifikt for.....s. 6 traumatiserede flygtninge og indvandrere. <i>Forstander Michael Stubberup</i>	
3. Beskrivelse af processen med igangsætningen og forløbet.....s. 7	
3.1 Lydmiljø	
3.2 "Gearskifte"	
3.3 Lyttegrupper.	
3.4 Individuel brug af musik i undervisningen	
4. Opnåede resultater s.10	
• Vurdering af lydmiljøet	
• Vurdering af "gearskifte"	
• Vurdering af lyttegrupper	
• Individuel brug af musik	
5. Faglig vurdering, af de igangsatte musikaktiviteter .....s. 22 <i>Charlotte Dammeyer Fønsbo, musikterapeut cand.mag.</i>	
6. Perspektivering af musik anvendt i læringsmiljøet.....s. 24 <i>Leder af SYNERGAIA Lene Knudsen.</i>	
7. Litteraturliste ..... s. 25	

Bilag:

- Bilag A – Liste over de udvalgte musikstykker til de respektive aktiviteter.
- Bilag B – Spørgeskemaer til observation af lydmiljø.
- Bilag C – Spørgeskema til observation af gearskifte musikken.
- Bilag D – Den vejledende spørgeramme til musiklyttegrupper.

1. Indledning.

SYNerGAIA Rehabilitering.

SYNerGAIA opstod som et pilotprojekt i begyndelsen af 1999, med det formål, at opbygge og udvikle et pædagogisk miljø for traumatiserede flygtninge. Efterfølgende blev projektet permanent en selvejende institution, og flyttede i egne lokaler centralt i Herning i sommeren 2000. I foråret 2001 åbnede en afdeling af SYNerGAIA i Holstebro efter ønske fra kommunerne i området og det lokale sprogcenter. Til december 2004 åbner endnu en afdeling i Viborg. Siden opstarten i 1999 har vi undervist i alt 120 kursister, og aktuelt er der i alt 34 kursister, og 14 er under visitation til afdelingen i Viborg.

Hovedformålet er, at støtte de middelsvært traumatiserede flygtninge i en helingsproces gennem et integreret undervisnings-, afklarings- og rådgivningsforløb. Kursisten tilbydes 30 lektioner om ugen. Formålet er at støtte kursisten i, at opnå en normaliseret hverdag og planlægge sin fremtid.

Undervisningens væsentligste mål er, at kursisten tilegner sig en række værktøjer til, at forbedre sin egen hverdag, samt opnår en afklaring i forhold til egen fremtid. At være traumatiseret betyder, at der er lag eller områder i personligheden, som er splittede og fastlåste. Disse områder er i større eller mindre grad fortrængte, altså ikke-accepterede af den pågældende. Langt størstedelen af kursisterne har problemer med hukommelsen, koncentration, kropslig uro, følelsesmæssige svingninger, som blandt andet påvirker indlæringssevnen, og er den virkelighed, man som underviser skal tage med i sine pædagogiske overvejelser.¹

Samarbejdet med Herning Sprogcenter og det nationale UC2 Traumeprojekt.²

I 2003 indgik Sprogcenteret i Herning, i det landsdækkende UC2 traumeprojekt, hvor i alt 5 sprogcentre deltager. Dette projekt forløber over i alt 3 år, og afsluttes i foråret 2005. Det har til formål bl.a., at indsamle erfaringer om sprogundervisning af traumatiserede flygtninge. Sprogcenteret i Herning, gik i samarbejde med SYNerGAIA Rehabilitering, i gang med at formulere og igangsætte forskellige udviklingspunkter, som var af særlig interesse. SYNerGAIA havde de første 3-4 år lagt vægt på, at udvikle det basale pædagogiske koncept med fokus på kursisternes personlige tryghed, den enkeltes relation til gruppen, skabe overskuelige og trygge rammer, skabe basal tillid, og opkvalificere vidensområdet.

Med deltagelse i UC2 traumeprojektet ønskede man overordnet, at udvælge og udvikle metoder, som gav et løft til de sproglige kompetencer. SYNerGAIA Rehabilitering har i projektperioden valgt, at fokusere på

- **Indførelse af forskellige evalueringsredskaber for både kursister og lærere**
- **Videointerview af kursister mindst 2 gange i deres forløb på SYNerGAIA**
- **Brug af PAS-test, som er en forkortelse af Pædagogisk analysesystem**
- **Brug af forskellige musikaktiviteter til at fremme de pædagogiske processer**
- **Udvikling af netværk/familien til den traumatiserede**

¹ For yderligere informationer henvises til hjemmesiden www.synergaiia.net

² Landsdækkende projekt: "Styrket indsats i undervisningen af traumatiserede flygtninge og indvandrere" - et samarbejde mellem integrationsministeriet, UC2 og 5 sprogcentre 2002-2005

Musikaktiviteterne.

På baggrund af den nyeste forskning med brug af musik til behandling for særlige målgrupper, som f.eks. autister, patienter på sygehuse, traumatiserede m.fl., så viser denne forskning, at brug af musik kan have en gavnlig virkning for patienter, men også påvirke koncentrationsevnen og dermed indlæringen.

På SYNERGAIA rehabilitering oplever man dagligt kursister med koncentrationsbesvær, fysisk uro, humørsvingninger og dårlig hukommelse. Det er ikke ualmindeligt, at vi før anvendelsen af musik oplevede kursister forlade lokalet efter blot ca. 15-10 minutter, enten et øjeblik, eller med en længere pause. Generelt var koncentrationen dårlig. Vi havde indimellem også vanskeligheder med, at starte til tiden – der var for meget gåen rundt, og uro i lokalerne.

Undervisningen på SYNERGAIA afveksler mellem, at undervise hele holdet, individuelle opgaver, og i mindre grupper. For at styrke den dansk mundtlige dialog i grupperne, ønskede vi at finde, relevante materialer og metoder, hvor dialogen blev mere mellem kursisterne indbyrdes, end fra underviser til kursister. Det var derfor nærliggende, at målrette og afprøve musikkens anvendelighed for, at fremme de pædagogiske processer til gavn for kursisterne. Man valgte følgende hovedområder:

- 1. Systematisk brug af musik til afspænding – kaldes følgende i rapporten lydmiljøet**
- 2. Systematisk brug af musik som forberedelse til danskundervisningen – kaldes herefter gearskifte musik**
- 3. Kursisten medbringer musik med særlig betydning for vedkommende til undervisningen – kaldes følgende lyttegrupper**
- 4. Individuel brug af musik f.eks. ved selvstændige opgaver**

Evalueringsrapportens opbygning og metoder.

De overordnede faglige og teoretiske begrundelser, er beskrevet i **afsnit 2**.

I **afsnit 3** beskrives konkret de 4 gennemførte aktiviteter, med hensyn til formål og metoder.

Afsnit 4 er de opnåede resultater, som dels bygger på observationsskemaer, skriftlige kommentarer fra lærerne og de kommentarer, som er fremkommet undervejs i processen både fra kursister og undervisere. Vi har overordnet valgt at følge og evaluere de valgte udviklingspunkter ud fra en proces igennem Observation – beskrivelse – supervision – evaluering. Kursisterne har altid haft mulighed for, at kommentere på musikaktiviteterne igennem de daglige og ugentlige evalueringer. Vi valgte dog med hjælp af tolke, at interview i alt 7 kursister i juni 2004, hvor de blev spurgt indtil flere områder, og herunder også deres mening, om musikaktiviteterne.

Afsnit 5 er en faglig vurdering af Musikterapeut Charlotte Dammeyer Fønnsbo, om de igangsatte musikaktiviteter, resultater og herunder valg af musikstykker.

Afsnit 6 med afsluttende kommentarer om perspektivet af musik anvendt i læringsmiljøet, af lederen fra SYNERGAIA Rehabilitering, Lene Knudsen.

Generelt om validiteten af evalueringen, så betragter vi den, som et kvalificerende bidrag til anvendelse af musik i pædagogiske miljøer. Da SYNERGAIA konceptets principper, indhold og metoder, hænger meget sammen i en helhed, er det ikke muligt på baggrund af en enkelt aktivitet i det her omfang, at vurdere om musikaktiviteten i sig selv, har forbedret en kursist parathed til undervisning, koncentrationsevne og hukommelse. Men vi kan vurdere på effekten i læringsmiljøet omkring undervisningen.

Som intern evaluator, er indsat relevante kommentarer, hvor det udover at beskrive også uddyber.

2. Baggrunden for valg, af musik i læringsmiljøet, specifikt for traumatiserede flygtninge og indvandrere af Forstander Michael Stubberup.

Baggrundene for, at påbegynde udforskningen af brug af musik i rehabilitering af traumatiserede flygtninge – med særlig fokus på støtte til læring – er flere:

- 1) Musik har traditionelt været anvendt som et terapeutisk redskab siden oldtiden.
- 2) Nyere forskning og erfaring med brug af musik for eksempelvis autister, psykisk handicappede og adfærdsvanskelige unge, peger på musikkens gunstige effekt.
- 3) MusiCure-programmets banebrydende forskning, og erfaring med brug af, specialdesignet musik til anvendelse på hospitaler.
- 4) Erfaringer fra suggestopædimetodens brug af musik ved sprogindlæring.
- 5) Og sidst men ikke mindst forestillede vi os at musik ville kunne indgå i den helhedsorienterede mosaik, som SYNERGAIA konceptet er udtryk for.

Et traumatiseret menneske er såret i kroppen, følelserne, relationelt og i selve opmærksomhedsfunktionen. Der er altså tale om en mangesidig, og kompleks svækkelse af krop og sind. Vejen tilbage til en hel og integreret personlighed, går omkring en række forskellige delområder, som understøtter hinanden og tilsammen over tid, får livet til at hænge sammen igen. Musikkens sprog taler direkte til kroppen og følelserne, og kan derfor medvirke til at skabe ro og afspænding i det nuværende øjeblik. Via dette forøges vågenhed og opmærksomhed, som er kernekvaliteter i selve regenererings- og læringsprocessen. En gruppes fælles oplevelse af Musik, kan bygge bro, og skabe fællesskab.

Biomusikvidenskab er, en ny videnskabelig disciplin, som arbejder med relationen mellem musik, hjernefunktion og biologi.

Der er efterhånden mange dokumenterede erfaringer med brugen af musik, til fx sindslidende, til behandling af angst, stress og depression, samt til egentligt terapeutisk arbejde.

Vores intention var at afprøve, og lade os inspirere af den megen viden, som findes spredt omkring og, at afprøve musikkens åbnende, afspændende og følelsesfokuserende kvaliteter til:

- 1) At skabe "lydrum", der på samme tid skaber ro, samklang og opmærksomhed.
- 2) At lade musik indgå som støtte til egentlige læringsprocesser.

Undersøgelser fra MusiCure-forløbet på de fire universitetshospitaler i DK viser, at patienter, som lytter til specialkomponeret musik, generelt føler højere grad af velvære og afslapning. Som en ikke uvæsentlig sidegevinst påvirker musikken endvidere hospitalspersonalet positivt.

I den neurovidenskabelige forskning, er det nu klart, at mennesket besidder et egentligt musikcenter i hjernen. Dette område, ligger tæt op ad følelsescenteret, og der er rent faktisk forbindelse mellem disse områder. Således ligger det fast, at en påvirkning af følelserne og bevidstheden ved hjælp af musik, kan være yderst effektiv. Forskningen peger herudover på, at musik har positiv indflydelse på sansesystemet, samt koordinationen mellem hjernehalvdelene, ved at stimulere hjernebjælken. Dette betyder, at koncentrerede, delorienterede og rationelle hjernefunktioner og læring, støttes af musikken, idet der åbnes til mere helhedsorienterede og intuitive arbejdstilgange.

3. Beskrivelse af processen med igangsætningen, overvejelser om valg af 4 konkrete musikaktiviteter, formål og metoder for i alt 4 musikaktiviteter i perioden fra d. 1.05.03 – 30.06.04.

Forberedelsesfasen.

Musikterapi/undervisning – om at blive fagligt opkvalificeret.

Inden man gik i gang med, at præcisere mål og metoder for de 4 musikaktiviteter, var hele personalegruppen til fælles undervisning, i alt 3 gange, hos Cand.phil. i musikterapi, Charlotte Dammeyer Fønsbo (CF). Indholdet i undervisningen handlede blandt andet om, at få en forståelse og viden om musikterapeutiske principper – hvad er musikterapi – om 3 retninger inden for musikterapi – psykoterapeutisk, specialpædagogisk og adfærdsoverret musikterapi. Der blev formidlet konkrete erfaringer igennem case beskrivelser, med forskellige arbejdsområder, og herunder i forhold til torturoverlevende og krigstraumer. Til sidstnævnte citeres, fra det allerførste

møde med CF ” *Det man kan sige, er noget særligt ved musikterapi, som behandling til flygtninge og torturoverleverer er, at den musikterapeutiske improvisation og dialog ophæver sprogets betydning. Man kan sige, at musikken bliver et universelt sprog af lyde, som bygger bro på tværs af musikalske traditioner og sprogforskelle.*”

Personalegruppen var i workshops hos CF, hvor man konkret afprøvede mulighederne, og forskellene i det man kalder aktiv og receptiv musikterapi. I den aktive musikterapi handlede det om, at opleve den direkte kommunikation igennem anvendelse af forskellige musikinstrumenter. I den receptive terapiform, var hele personalegruppen i en lyttesituation til allerede komponeret musik. Den sidste metode, afprøvede vi ved selvvalgt musik i en lyttegruppe.³

Personalegruppen fik mulighed for, at reflektere mere over eget forhold til musik: Hvordan påvirker det vores hverdag? Hvilken musik lytter jeg til, og hvornår? Hvordan får jeg det, når jeg lytter til forskellig slags musik? Vækker musikken minder?

Endelig gik en del af forberedelsen på, at drøfte og udvælge egnede Musikstykker. Et hovedkriterium var, at udvælge ud fra det fokus, at skabe mest forudsigelighed, struktur og genkendelighed.⁴

I samarbejde med CF, gik en mindre gruppe i gang med at udvælge musikstykkerne, som vi regnede med, at ville anvende. Resultatet blev valg af 9 musikstykker til brug for gearskifte musik, og 8 stykker musik til de individuelle opgaver i dansk. Endelig valgte man MusiCure 1 The Journey af Niels Eje til lydmiljø og et sammensat program, på 9 musikstykker af bl.a. Klaus Scønning, Kristian Borregaard, Anne-Sophie Mutter, Mozart m.fl.⁵

Parallelt med den proces gik man i gang med, at præcisere formål og metoder for de 4 musikaktiviteter, hvor man var opmærksom på, hvad tror vi kan hjælpe på kursisters uro, manglende koncentration, hukommelse. Undervisningen af CF gjorde os bevidste om grænserne, mellem terapi og undervisning.

Endeligt var der et stort arbejde i, at få indkøbt og overspillet musik til små disketter.

Forberedelsesfasen foregik fra 1.05 – ultimo august 2004. I September 2004 blev kursisterne informeret om inddragelsen af musik – informationen foregik ved hjælp af tolke.

Beskrivelse af de 4 musikaktiviteter:

3.1 Lydmiljø.

Mål:

Overordnet, at skabe en atmosfære med ro, afspændthed, åbenhed, tryghed, og behageligt at være til stede i. Således at kursisterne får en parathed til, at begynde med undervisningen.

³ I afsnit 4 vurderes forberedelsesfasen betydning

⁴ I afsnit 5 uddyber CF det nærmere

⁵ Se bilag A – oversigt over udvalgte musikstykker

Metode: Der har været placeret ghettoblastere centralt i huset. Hver morgen, i pauser og i Herning hele dagen i opgangen, – spilles musik enten fra MusiCure⁶ serien eller fra den blandede CD.

Forløb: Skal fungere dagligt.

Evalueringsform: Daglig registrering af valgte musik, hvordan det opleves i huset, og mulighed for, at gæster, kursister og lærere kan udfylde et spørgeskema.⁷

3.2 Gearskifte.

Mål: At komme til stede i klasselokalet, hjælpe med overgangen fra hjem, til SYNERGAIA, løsne op for spændinger, og komme til stede i klassen.

Metode: Underviseren vælger et stykke musik, fra de udvalgte musikstykker⁸. Efter de første 5-10 minutters morgensamling i klassen, fortæller underviseren, hvilken musik man skal høre, og hvor lang tid det varer. Kursisterne bliver bedt om at finde en behagelig siddestilling, og trække vejret dybt et par gange. Musikken spilles. Efter musikstykket, kan der være plads til, at strække sig lidt eller til enkelte kommentarer til musikken. Umiddelbart derefter starter undervisningen.

Forløb: P.g.a forskellige forhold har man valgt 2 forskellige forløb. I Holstebro foregår gearskiftemusikken lige efter den fælles morgensamling, hvor alle forsat er samlet. I Herning foregår gearskifte musikken, når kursisterne er gået ud i mindre grupper, kort tid efter morgensamlingen.

Evalueringsform: I en længere periode har underviserne udfyldt et observationskema⁹ og kursisterne har haft mulighed for, at kommentere og vurdere, hvordan det har været i den daglige og ugentlige evaluering. Andre gange, har kursister taget det op til statusamtalerne (hver 3. mdr.)

3.3 Lyttegrupper.

Mål: At styrke den mundtlige samtaletræning. Man kan udtrykke sig på dansk i forhold til stemninger/oplevelser og styrke gruppedynamikken. Til det sidste, tænkes både på den indbyrdes dialog, skabe og vise respekt for hinandens valg af musik og historie bag musikken.

Metode: Lyttegrupperne har været sat på skemaet. Kursisterne er blevet bedt om selv, at tage et stykke musik med, som betyder noget for dem. I selve undervisningssituationen, har man bedt kursisten om at præsentere det stykke musik, som man har taget med. Man lytter til musikken og bagefter, kan pågældende kursist uddybe sin fortælling. Som støtte til dialogen har vi (underviserne) anvendt en spørgeramme¹⁰ som vejledende for områder, man kan spørge ind til.

Forløb: I forløbet har der været variationer af metoden. Nogle gange har man givet kursisterne mulighed for at male samtidig med musikken spiller, andre gange har man anvendt musikinstrumenter for, at udtrykke spontanitet, spille samme rytmer, eller forsøge at få det til at lyde af noget.

Evalueringsform: Primært været kursisters kommentarer og underviserens vurdering.

3.4 Individuel brug af musik til selvstændige opgaver.

Mål: Musikken skal være en støtte for kursistens koncentration, under individuel opgaveløsning.

⁶ Læs om de forskningsbaserede forsøg på www.MusiCure.com

⁷ Bilag B – registrerings og spørgeskema

⁸ Bilag A

⁹ Bilag C

¹⁰ Bilag D

Metode: Kursisten kan vælge fra vores musikstykker, eller selv medbringe noget musik. Der er overspillet en del musikstykker på mindre disketter, som man afspiller på en mini diskman. Man sidder med høre/øresnegle, og hører sin valgte musik samtidig med, at man arbejder på sin opgave.

Forløb: Underviserne forsøger, at motivere/inspirere til, at kursisten forsøger sig med at lytte til musik, ligesom underviseren vurderer, hvilke typer opgaver der er bedst egnede.

Evalueringsform: Primært kursisterne og undervisernes vurdering.

Forsøgsperioden.

Man startede efter forberedelsesfasen med de 2 første musikaktiviteter sidst i august, og kort tid efter uge 42, supplerede man med igangsættelse af de følgende 2. Alle aktiviteter, har således været anvendt i perioden fra september 2004 – juni 2005.

Musikken, har i den periode, været en del af dagligdagen og skemasat for lyttegruppernes vedkommende.

I hele gennemførelsesfasen, har der været jævnlig supervision/faglige møder, af hele personalegruppen med CF, og på de interne statusmøder, har man vurderet på, hvordan det er gået. Der har undervejs, været justeret på observationsskemaer. Vi har måttet ændre på nogle evalueringsskemaer, fordi de ikke var tydelige nok. I forsøgsperioden, har der i gennemsnit været tilknyttet 38 kursister, fordelt på 25 i Herning og 13 i Holstebro. På SYNERGAIA, er der løbende indtag og afgang, og derfor er det ikke alle 38 kursister, som har deltaget i hele perioden.

4. Opnåede resultater.

Som nævnt i indledningen, så har forsøget været evalueret løbende igennem den proces, som er beskrevet – Observation – beskrivelse – supervision – evaluering. Det har været den primære evalueringsform, som er foregået enten i supervision med CF, eller på statusmøder hver 2. måned for hele personalegruppen, de ugentlige personalemøder og alle de daglige iagttagelser. Vi har forsøgt os med forskellige observations/evalueringsskemaer primært til underviserne. Oprindeligt havde vi noget højere ambitioner om, at gøre dele af forsøgets resultater mere kvantificerbare, og udvikle målingseffekter på udvalgte kursisters fysiske, kognitive og det personlige plan. Imidlertid måtte vi erkende, at det blev for stort et projekt i sig selv, og lå ikke indenfor de økonomiske rammer, eller ville betyde, at vi måtte nedprioritere de øvrige udviklingspunkter så meget, at de ikke ville have nogen værdi. En anden faktor var, at SYNERGAIA konceptets grundprincipper, i forvejen afspejler metoder, som i en helhed er med til at fremme læringsmiljøet, så hvordan adskille og måle, de forskellige undervisningsmetoder.

Dokumentationen for denne del af evalueringen, foreligger i godkendte referater, fra i alt 11 møder, og den faglige sparing med CF.

På baggrund af de første måneders erfaringer, udarbejdede vi 2 meget enkle observationsskemaer til de musikaktiviteter, der omhandler lyd miljøet og gearskifte. Derudover er nedenstående vurderinger udledt af den løbende evaluering i personalegruppen, statusamtaler med kursisterne, og de ugentlige kommentarer fra kursister. Der anvendes citater fra kursister, som blev interviewet i juni 2004.

Vurdering af forberedelsesfasen – den faglige opkvalificering af underviserne, præciseringerne af musikaktiviteterne og de praktiske opgaver.

For hele personalegruppen generelt, var der ingen, som inden opstarten tidligere havde gjort sig erfaringer med så målrettet anvendelse af musik i undervisningen – det var udgangspunktet.

Tidligt i forberedelsesfasen kom forskellige spørgsmål/overvejelser frem i personalegruppen, og her nævnt, blot for at synliggøre, hvilke spørgsmål gruppen havde:

- For mange er musik typisk noget man bruger til, at fejre en begivenhed med?
- Kan vi tilføre noget energi med musik?
- Kan musik samle de forskellige stemninger hos kursisterne?
- Vil det især være kvinder som melder sig til en frivillig musiklyttegruppe?
- Hvordan kan vi måle effekten af indsatsen (iagttagelse af kursistreaktioner, koncentration, modtagelighed for undervisning, nærvær, kropsholdning)
- Hvordan vil kursisterne have det med den musik, vi har valgt?

I hele personalegruppen som primært har været involveret, er det en klar vurdering:

- **at igangsætningen og gennemførelsen ikke kunne have ladet sig gøre, uden den grundige forberedelse. Der lægges vægt på den faglige indsigt i musikterapi for, at kunne skelne mellem terapi og sætte principperne i en undervisende sammenhæng.**
- **Dernæst vurderes værdien i, at have prøvet på egen krop, hvad og hvordan musikken kan anvendes, fordi man får en anden indsigt eller forståelse af musikkens effekt.**
- **Som en tredje værdi fremhæves, at man er blevet opkvalificeret i forhold til, at forstå, at det ikke er hvilken som helst musik, man kan anvende. At der overordnet er væsentlige kriterier i forhold til vores målgruppe som, at skabe forudsigelighed, struktur og genkendelighed. Derudover mere specifikke kriterier til forskellige situationer. Men netop at vælge musik med forudsigelighed, struktur og genkendelighed er i forvejen væsentlige principper i undervisningen på SYNerGAIA.**

I forhold til at skulle konkretisere mål og metoder i forhold til de 4 musikaktiviteter, er det evaluators opfattelse, at det i denne fase var en udfordring at formulere mål, og gøre dem operationelle i forhold til en måling. I forhold til metoderne, var der overvejelser om f.eks. lyttegrupperne og den individuelle brug af musik, skulle være et tilbud. I de første måneder af opstarten valgte underviserne lidt forskellige metoder.

Det er underviserens vurdering, at det praktiske arbejde med, at finde musikstykker, overspille og gøre teknikken klar var et meget tidskrævende arbejde, som også betød at vi blev lidt forsinket med opstarten i forhold til planen.

Vurdering af anvendelse af musik til lyd miljøet (1)

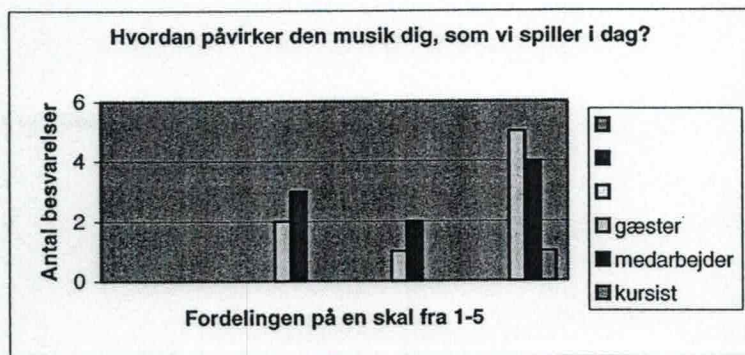
Målet var: Overordnet, at skabe en atmosfære med ro, afspændthed, åbenhed, tryghed, og behageligt at være til stede i. Således, at kursisterne får en parathed til, at begynde med undervisningen.

Fra den udvalgte musik, vidste vi på forhånd, at MusiCure var afprøvet videnskabeligt på bl.a. 4 større hospitaler med god effekt, så vi havde en forventning om, at netop den musik ville tilgodese målet. Det er bekræftet i et sådant omfang, at det i dag er blevet implementeret, som en naturlig del af lyd miljøet på SYNERGAIA. Man har suppleret, de 2 musikstykker, med de sidste 2 udgivelser i MusiCure serien.

Ved registrering af, hvilken type musik, man typisk har brugt over 66 dage, så har SYNERGAIA medarbejderen valgt MusiCure i alt 42 gange og Klaus Schönning, Kristian Borregaard m.fl. i alt 24 gange. Der er 100% enighed om, at lyd miljøet er godt. Det bygger på iagttagelser

- Det skaber en positiv stemning i huset
- Virker godt når man kommer ind i huset – både for kursister og undervisere
- De valgte – især MusiCure – virker beroligende og skaber en afslappet atmosfære. Man falder til ro
- Nogle kursister sætter sig ved siden af ghettoblasteren i gangen og lytter til musikken

Vi lavede derefter en lille mini undersøgelse, med et spørgeskema¹¹ som alle – kursister, gæster og undervisere kunne udfylde. Der blev over et par måneder, udfyldt i alt 18 skemaer, som fordeler sig med følgende besvarelse: I alt 10 fandt det meget behageligt og meget afslappende, skaber en beroligende atmosfære. I alt 5 besvarede, behageligt og afslappende og 3, var midt imellem, i den positive ende af skalaen.

Som figuren også viser, har medarbejderne spontant udfyldt et skema hen over tid. En stor sidegevinst ved anvendelsen af musik, har været, at man efterhånden erfarede, at musikken ikke blot var en støtte til kursisterne, men som en medarbejder udtaler ”Man bliver afhængig af det og nu har jeg altid denne baggrundsmusik med mig, spiller det i hjemmet for mine børn, hvis bølgerne går lidt højt, og det første jeg gør når jeg møder om morgenen – sætter musikken på” En anden underviser tager det med i andre faglige sammenhænge.

¹¹ se bilag B

Der var skrevet forskellige kommentarer på skemaerne bl.a. ” Det er rart, at komme fra verden udenfor, med morgentrafik og vintermørke, og så træde ind til en stemning af dæmpede stemmer og musik, der ikke opleves pågående”. Eller ” Dejlig beroligende atmosfære dæmpede lyde fra verden udenfor, signalerer ro og god tid”.

Ingen kursister har udtrykt negative forbehold overfor lyd miljøet – direkte adspurgt, så er der kun positive tilbagemeldinger fra kursisterne.

- **Vi mener, at vores mål med lyd miljøet i høj grad er opfyldt, og derfor fortsætter vi med det. Vi var heldige, at der i forvejen var afprøvet musikstykker som f.eks. MusiCure, hvilket uden tvivl er den primære årsag til succesen. Men samtidig kræver den slags aktiviteter også, at det oparbejdes som rutine på stedet, at man i en periode er iagttagende overfor effekten.**

Vurdering af anvendelse af musik til gearskifte (2).

Målet var: At komme til stede i klasselokalet, hjælpe med overgangen fra hjem til SYNERGAIA, løsne op for spændinger og komme til stede i klassen.

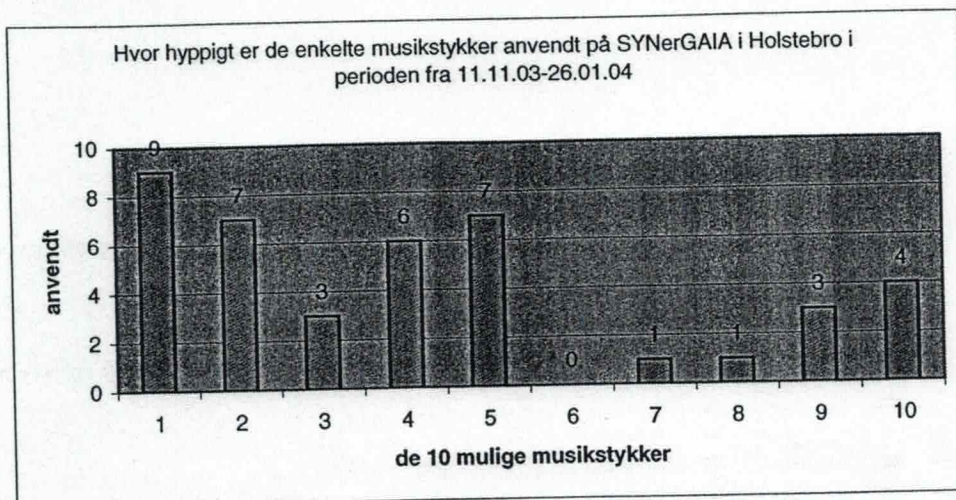
Undervisernes vurdering.

I den løbende evaluering har underviserne beskrevet opstarten med forskellige reaktioner hos kursisterne. F.eks. skulle der i starten, en del forklaringer og anvisninger på, hvordan musikken kunne/skulle bruges – hvordan man evt. kunne sidde bedre på sin stol, slippe tankerne og forberede sig på undervisningen. Nogle kursister udtrykte, at det var svært at sidde med lukkede øjne, sidde stille på stolen, trække vejret dybt m.m. En enkelt underviser, skelner klart på, hvordan gearskifte musikken blev modtaget, ud fra om man havde, et stabilt eller ustabil fremmøde. F.eks. iagttog underviseren, hvor svært det var, for kursister med ustabil fremmøde, at blive fortrolige med ritualer, eller falde ind i roen til gearskifte musikken. Samme underviser oplevede også, at kursister med en europæisk baggrund, havde generelt nemmere ved, at slappe af og forstå formålet med musikken. Imidlertid er antallet af kursister så begrænset, at man ikke kan generalisere ud fra det.

Andre fælles iagttagelser har været, at efterhånden kom gearskifte - musikken også til, at fungere som ”opsamlingsmusik”. Som nævnt i indledningen, så er det ikke alle, som altid er lige præcise til tiden – det være sig starttidspunktet om morgenen, eller efter en pause. Man registrerede den uro det skabte i klassen, når kursister kom senere, og midt i musikken. Med ritualer af gearskifte musikken udviklede det sig til, at de ofte forsinkede, mødte mere præcist, og kommer de midt i musikken, så kommer de stille ind og sætter sig.

Fælles for undervisernes opfattelse er, at efter en opstart med lidt forskellige erfaringer og reaktioner, så var det allerede efter ca. 1 – 2 måneder overvejende med positiv effekt.

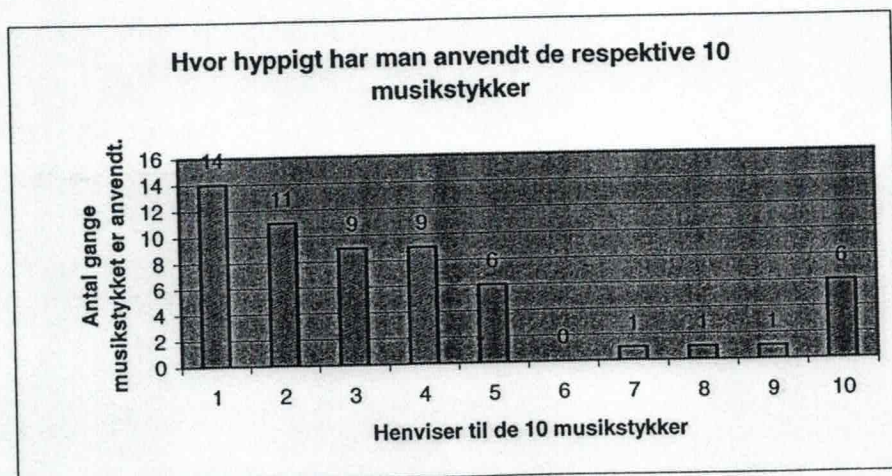
I efteråret bad man underviserne om dels, at registrere, hvilken musik de valgte til gearskifte og hvilke kommentarer, de havde til musikvalget. Registreringen foregik i perioden fra d. 11.11.03 – 27.01.04, og der blev udfyldt i alt 41 skemaer, i den ene afdeling. Det viste følgende:

Som figuren viser, kan man se, at der var klare favoritter i valg af musikstykker med en 1. plads til "Next Summer" af Kristian Lillholt, og efterfølgende var nr. 2 både "Listen to your heart" af Bindu og "Adagio for violin concerto" spillet af Anne-Sophie Mutter. Vi brugte denne første registrering til at drøfte, hvad der begrundede denne "skævhed" i valg af musikstykker. Generelt havde underviserne ikke givet nogle af de 10 musikstykker en lav score på anvendeligheden – faktisk lå vurderingerne på værdierne 3, 4 og 5 – altså i den positive ende. Man var enige om, at en af grundene var, at nogle af musikstykkerne var for lange. Man oplevede, at den ideelle tid var på omkring 6 minutter. Var musikken længere, begyndte der en langsom uro, ved flytten rundt på stolen, på papirer, på bordet, eller småsnak. Man var dog enige om, at fortsætte med de 10 stykker musik og så evt. tone musikken ud, når man fornemmede, at man var nået et mæthedspunkt. Men det har også haft en lille betydning, at kursister har kommenteret, at musikken gik for dybt ind og blev for melankolsk.

Hvordan er det så efterfølgende gået med anvendelsen af de 10 musikstykker?

Man har, i de 2 afdelinger, yderligere registreret, hvor ofte man har anvendt de 10 valgte musikstykker. Dette er sket, i perioden fra d. 15.02.2004 og frem til 15.06.2004. i alt er der i den periode, lavet 58 relevante registreringer.

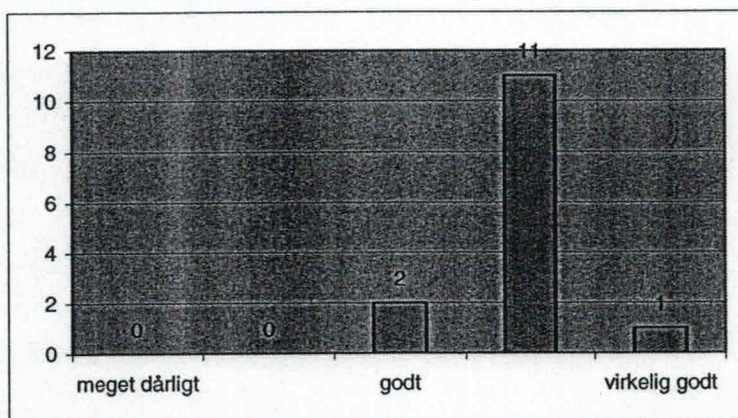

Man kan konstatere, at selvom der er forskel på antallet af registreringer i de 2 perioder, så er det samme tendens, at man har foretrukket ca. 60% af musikstykkerne. På en klar førsteplads ligger "Next Summer" af Kristian Lillholt med i alt 23 gange og tæt efterfulgt af "Listen to your heart" af Bindu. En enkelt underviser har oplevet flere gange, at spørger man kursisterne, hvilken gearskifte musik man ønsker, så er Next Summer og Listen to your heart klare favoritter, men også nr. 3 af Bindu og nr. 4.

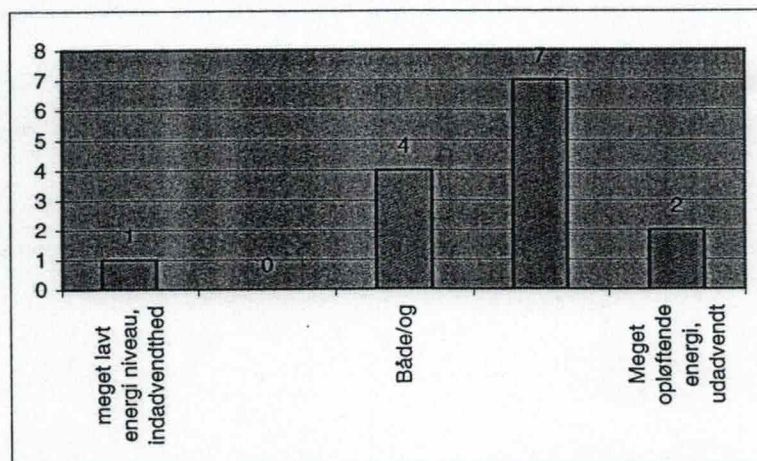
Der kan være flere grunde til ønsket, men forudsigeligheden, strukturen og genkendeligheden kan være en af grundene.

Kigger man f.eks. på, hvad underviserne har registreret, under **gearskifte musikken med Next Summer**, så ser det ud på følgende måde:

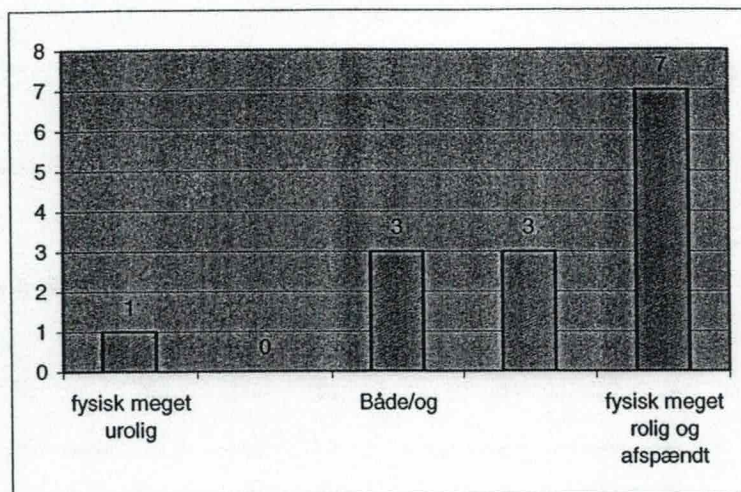
Sp. Hvordan vurderer du generelt det valgte musikstykke til gearskifte for undervisningen?

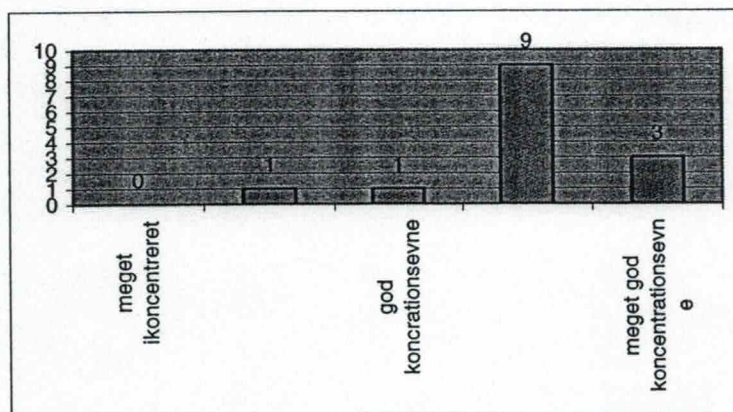
Sp. Hvilken stemning skabte musikstykket i klassen?

Sp. Hvilke fysiske/ kropslige reaktioner observerede du hos kursisterne?

Sp. Hvordan vurderer du musikstykkets effekt på koncentrationen og parathed til at gå i gang med undervisningen?

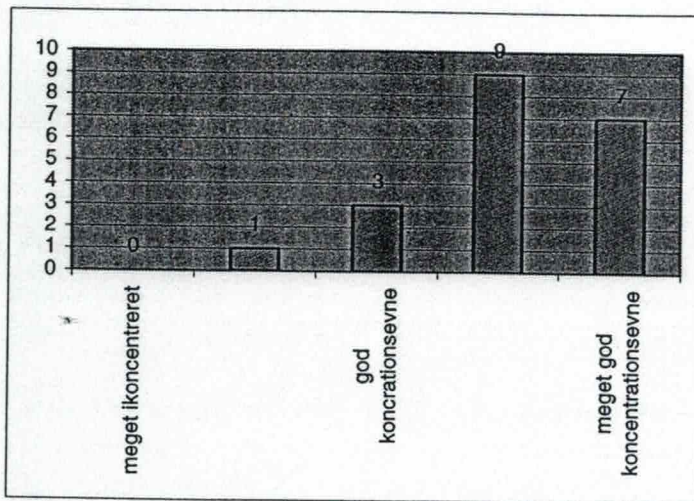

Vi mener, at denne registrering dokumenterer, at dette stykke musik – Next Summer - vurderes af underviserne, som anvendeligt til de konkrete mål i anvendelsen af gearskifte musik – ved 'at komme til stede' i klasselokalet, hjælpe med overgangen fra hjem til SYNERGAIA, og løsne op for spændinger.

Hvis man på samme måde ser, på de følgende **2 musikstykker af Bindu (nr. 2 og 3 på listen)**, som også er blevet anvendt flere gange, så er der samme positive vurderinger fra underviserne. Hvis man ser samlet, på i alt 20 registreringer, af Bindus musik, så ser tallene således ud, – vi begynder med det sidste spørgsmål:

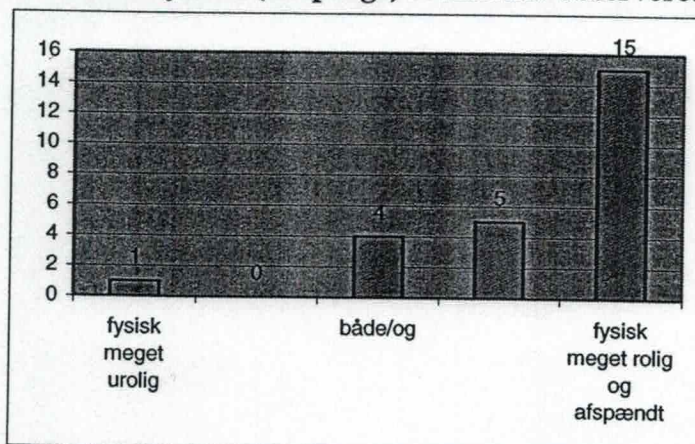
Sp. Hvordan vurderer du musikstykkets effekt på koncentrationen og parathed til at gå i gang med undervisningen?

På værdierne 4 og 5 i.f.t. koncentrationsevnen og parathed til at gå i gang med undervisningen, så scorer man lidt højere på Bindus musik, med i alt 16, imod Next Summer på 12. Men det kan kun vise tendenser, fordi sammenligningstallene, ikke er helt ens, – Next Summer har i alt 14 registreringer, og Bindus 2 musikstykker har tilsammen 20 registreringer.

På samme måde er der også en mindre forskel på spørgsmålet:

SP. Hvilke fysiske (kropslige) reaktioner observerede du hos kursisterne?

Man ser, en mindre positiv forskel på, observationer af fysiske reaktioner, med en sammenlagt score på 20, i de 2 Bindu musikstykker, mod en score på 10 ved next Summer.

Generelt er det samme positive tendens, på de musikstykker, man især har valgt, og måske med mindre variationer.

Som et supplerende eksempel på effekten af gearskifte musikken, så var det typisk de første år på SYNerGAIA, at vi ofte efter en morgensamling på 15-20 minutter, måtte holde en pause, inden

fortsættelse i 1. lektion. Efter vi har indført gearskifte musik, kan vi undervise på klassen/i gruppen, op til 60 minutter uden en pause.

Konklusionen på undervisernes vurdering, igennem afprøvning af et udvalg på i alt 10 musikstykker gennem daglige observationer og registreringer:

- Efter startvanskelighederne, er musikaktiviteten med gearskifte, ved forsøgets afslutning blevet en naturlig del af ritualerne – at starte undervisningen med musik. Selvom man efter forsøgsperioden, har udvalgt yderligere 10 musikstykker, så er det alligevel typisk, at kursisterne har tilkendegivet, at de ønsker at høre det de kender.
- En sidegevinst for underviserne er det som en af underviserne udtrykker: ” *For mig har det også været en ekstra gevinst i forhold til kursisterne, gennem roen i rummet, kan jeg bedre mærke, hvem der har det dårligt den dag og hvem jeg derfor, skal være særlig opmærksom på, i undervisningsforløbet*”
- En anden underviser udtrykker det, som er kendetegnet for undervisernes holdning: ” *Det hjælper mig til at samle mig, og opnå nærvær i undervisningssituationen.*”

Kursisternes vurdering om gearskifte musikken.

Fra den daglige og ugentlige evaluering med kursisterne, så er anvendelsen af musik, noget man husker, når man stiller det åbne spørgsmål: Hvad har vi lavet i dag eller denne uge? Det kan skyldes flere ting, enten at det typisk er noget, man har lavet tidligt på dagen eller, at med påvirkning af sansorganerne så forplantes det til en oplevelse, som man husker.

Man har også medinddraget kursisterne, i valg af musikstykke til gearskifte. Dog ikke hver dag, men indimellem, har man spurgt, hvad man vil høre? Den mest spontane reaktion er musikstykket, Next Summer eller Listen to Your heart af Bindu.

Vi valgte, at spørge de 7 kursister under vores interview med tolke, i juni 2004, – om deres mening vedr. gearskifte musik. De 7 kursister er af forskellig nationalitet, køn og alder. De 5 af kursisterne, har været omkring 1 år på SYNERGIA, og de 2 øvrige mindre end 1 år. På spørgsmålet om, gearskifte musikken om morgenen, så fremkom spontane svar som:

- *Det er bare dejligt om morgenen. Jeg slapper af og kan bedre koncentrere mig. Har fået kopieret musikken, så jeg også bruger den derhjemme.*
- *Hvis jeg i forvejen er ked af, så bliver musikken for dybtgående og sørgelig for mig – jeg kan næsten ikke holde ud, at høre musikken og venter på, den er overstået. Det er næsten som om jeg bliver vred. Jeg vil gerne høre musikken, men hellere senere på dagen end om morgenen (dette synspunkt, udtrykker en anden kursist også, hvor han begrundet det med, at han ofte er træt om morgenen, og derfor bliver mere træt af musikken. Begge de 2 kursister kommer fra den afdeling, som konsekvent har anvendt musikken om morgenen).*
- *Jeg er blevet glad for musikken – kan slappe af fra alt det derhjemme og problemer.*
- *Den stille musik giver mig ro og jeg bliver afslappet*

Vurdering af lyttegrupper (3)

Målet var: At styrke den mundtlige samtaletræning, så man kan udtrykke sig på dansk, i forhold til stemninger/oplevelser og styrke gruppedynamikken. Til det sidste tænkes både på den indbyrdes dialog, skabe og vise respekt for hinandens valg af musik, og historie bag musikken

Følgende udsagn er fra 2 undervisere, i henholdsvis Herning og Holstebro, som har haft musiklyttegrupperne. Det ene sted havde man valgt det som et frivilligt tilbud en gang om ugen, og det andet var skemalagt i henholdsvis en kvinde og mandegruppe hver 14. dag. Ser man på summen af erfaringerne så mener vi ikke, de forskellige valg af metoder gør nogen forskel

Citat fra den underviser, hvor tilbuddet har været frivilligt: ”Musiklyttegruppen er sammensat af kursister, der frivilligt valgte musik, (de kunne vælge mellem EDB, lave avis og musik). Forløbet startede med, at jeg tog musik med hjemmefra, og jeg havde med vilje taget meget forskelligt musik med, for at skabe nogen vidde rammer. Jeg spillede et nummer af gangen, og efter hvert nummer snakkede vi om musikken, hvad kursisterne kom til at tænke på, og jeg fortalte om hvad musikken minder mig om. I efterfølgende lektioner, har kursisterne været meget ivrige efter, at spille deres musik for andre. Jeg har som underviser lige fra starten lagt vægt på, at man respekterer hinandens musik, også selvom man ikke bryder sig om det man hører. Kursisterne har været godt til, at lytte med respekt og stille spørgsmål til hinanden. Det har været, (og er) nogle rigtige gode lektioner, med meget engagerede kursister. Der har været mange sjove historier, men også indimellem sørgelige. Kursisterne har fået snakket en masse dansk, og lært nye danske ord undervejs”

Citat fra underviser, hvor det var skemalagt: ”Vi havde egentlig planlagt det til en gang om måneden, men det viste sig, at kursisterne var så glade for det, at vi besluttede at skemalægge det hver 14. dag. Det faldt mest naturligt i den samlede kursistsammensætning, at inddele hele holdet i kvinder og mænd. Erfaringer er fra forløbet, at der var meget god snak i begge grupper. Alle gav udtryk for, at det var godt. Alle havde musik med på skift – afghansk, arabisk og bosnisk. Enkelte gange havde man glemt musikken, og så bestemte underviserne musikken, og der var tydeligt forskel på den følgende dialog og interesse, at det ikke var deres selvvalgte musik. Vi tog udgangspunkt i den faste spørgeramme for, at holde en struktur. I kvindegruppen blev musikken brugt til, at tale meget om de følelser som de forbandt med musikken. De huskede episoder med familien i hjemlandet, de kunne huske en forelskelse, børn og fødsler. Enkelte gange blev der grædt fordi teksterne vakte særlige følelser. I mandegruppen blev der talt meget ud fra den politiske, historiske og samfundsmæssige situation i hjemlandet. Mændene var gode til, at få den samfundsmæssige vinkel med i fortællingerne. Hos mændene blev der spillet alt lige fra ældre traditionel musik til lettere heavy rock.” Citater slut.

Kursisternes vurdering.

De 7 interviewede kursisters besvarelser er ret entydige: Det har været godt, udmærket, en rigtig god situation til, at få talt dansk, at skulle fortælle om musikken, teksterne og høre hinandens musik.

Vi mener, at citaterne fra underviserne og fra kursisterne udtrykker den succes, som vi har oplevet med lyttegrupperne. Underviserne udtrykker, at de har følt sig trygge ved denne undervisning med kursisterne fordi de netop selv havde oplevet, hvilken effekt musikken kan have på én igennem workshops og undervisningen. Metoden vurderes, som særlig anvendelig til, at få skabt en dialog kursisterne imellem udover alle sidegevinsterne.

Lyttegrupperne kan anses som en aktivitet, der også er med til at kursisten bliver "set" med sin medbragte musik, respekteret og følgende i dialogen kan opleve, at være en del af et fællesskab, – som man også kan påvirke. Når vi giver mulighed for denne oplevelse, så støtter det indirekte kursistens selvopfattelse, og antyder en aktiv handlekraft i en større sammenhæng. Der har selvfølgelig været kursister, som ikke kunne meget dansk, men de har alligevel haft musik med – vi har lyttet i stilhed – og andre har hjulpet sprogligt med, at forklare teksten i musikken. Så man behøver ikke, at inddele grupperne i sprogniveau efter vores erfaringer.

- **Konklusionen på denne 3. musikaktivitet er, at det er med til at styrke den mundtlige samtaletræning, og styrke gruppedynamikken. Efterfølgende er det implementeret som en skemalagt aktivitet.**

Vurdering af individuel brug af musik til selvstændige opgaver(4)

Målet var: Musikken skal være en støtte, for kursistens koncentration, under individuel opgaveløsning.

Vi må konstatere, at vi ikke har haft samme succes med den sidst valgte musikaktivitet. Der er flere grunde. I opstarten brugte vi meget tid på tekniske overspilninger, så der var disketter til alle kursister. Under et statusmøde i december, blev der yderlige udtrykt usikkerhed blandt underviserne om aktiviteten som: *"Det er vanskeligt, at sætte alfa kursister med selvstændige opgaver, skal det gælde alle eller kan man udvælge de kursister, som vi mener det vil være godt for, (koncentrationsbesvær) Skal det være frivilligt, og så håbe på en afsmittende effekt"*.

I processen kan vi nu se, at vi egentlig sprang lidt over de svære spørgsmål, og i april 2004 kunne vi igen konstatere, at det ikke rigtigt var kommet i gang. Man havde introduceret muligheden for kursisterne og givet instruktioner i, hvordan mini disk skulle håndteres, men alligevel oplevede man aldrig, at kursisterne tog det frivilligt. Vi var også inde og kigge på, om barriererne måske lå hos os selv som underviser – hvordan, ville vi have det med at lytte til, måske lidt fremmedagtigt musik, med en øresnegl i øret og så løse en sprogopgave. Vi mener, at en af grundene måske er vores egne forbehold, idet vi altså ikke har været vedholdende, eller igangsættende nok, med denne aktivitet.

Kursisternes vurdering.

Samtlige 7 kursister bekræfter, at de ikke rigtigt har prøvet det – måske en enkelt gang. Ved uddybende spørgsmål, om de kunne forestille sig, at anvende musik til løsning af danskopgaver, så er svarerne ikke afvisende. Som en enkelt kursist udtrykker det:

- *Ja, jeg kunne godt tænke mig, at prøve og det må gerne være noget af den klassiske musik her på SYNERGAIA. Men jeg tror, at det vil være bedst til løsning af skriftlige opgaver som f.eks. kryds og tværs opgaver og ikke til læsning.*
  - *Ja, det tror jeg nok, hvis det er afslappet musik.*
  - *Ja, hvis det er afslappende musik so, "hjertemusikken" (Listen to your heart). Det må ikke være musik som pludselig bliver voldsomt.*
  - *Det ved jeg ikke, men hvis jeg skal vælge musik, så hellere noget klassisk musik end fra mit hjemland, fordi ellers kommer jeg til at tænke på for mange ting, og kan ikke koncentrere mig.*
  - *Nej, det tror jeg ikke, så hellere musik som spiller i baggrunden, – det gør jeg derhjemme.*
- **Kursistudsagnene bekræfter, at vi ikke her har været vedholdende nok – underviserne har opgivet for hurtigt. Man har ikke fået spurgt ind til den enkelte kursist, hvad man ønsker at høre af musik, til hvilke opgaver og hvornår? Så vurderingen er, at hovedbarrieren lå hos underviserne.**

Da vi kunne konstatere, at det ikke fungerede, besluttede vi, at fortsætte, men hvor man kunne spille musik fra de udvalgte stykker, i hele rummet, mens der f.eks. blev løst lettere opgaver, lavet mad, arbejdet på EDB, for at lægge et lydmiljø. Det har man så efterfølgende gjort, i varieret omfang, og med blandet musik afhængig af aktiviteten og undervisningen. Der er ikke efterfølgende vurderet yderligere på indsatsen, men det er fortsat et udviklingspunkt for os.

Konklusion på de 4 valgte musikaktiviteter.

- **Hovedkonklusionerne på effekten af de igangsatte musikaktiviteter er, at 3 ud af 4 aktiviteter har været så stor en succes, at det efterfølgende er blevet implementeret.**

Den skemalagte musik i undervisningen er noget kursisterne hæfter sig ved, – kan huske, at vi har lavet. Kursisterne har generelt taget rigtig godt imod musikaktiviteterne, og i det hele taget modtaget "vores" musikvalg positivt. Underviserne har selv fået stort udbytte ud af, at anvende musikken både personligt og pædagogisk.

Vi mener helt klart, at musikken er med til at fremme den pædagogiske proces. Det generelle lydmiljø i huset, har den forventede effekt. Gearskifte musikken må fremhæves, som afgørende for den følgende opmærksomhed i undervisningen. Vi har samtidig erfaret, at det er væsentligt at udvælge musikstykker efter de anbefalede kriterier¹² Vi er endelig meget tilfredse med, at have fundet ud af, at musiklyttegrupperne er med til at fremme den mundtlige danske dialog, og gruppedynamikken. Det passer ind i vores koncept i øvrigt.

Vi kan anbefale andre, at overveje anvendelsen af musik. Vi kan samtidig anbefale, at give sig god tid til planlægningen og den faglige opkvalificering, hvis det er et nyt område for en – måske er udsagnet om, at en god planlægning er halvdelen af succesen rigtig i denne her sammenhæng.

¹² Se bl.a. næste afsnit af CF

5. Faglig vurdering af musikaktiviteterne af Charlotte Dammeyer Fønso, musikterapeut cand.mag.

I det følgende gennemgås de musikterapeutiske/musikpædagogiske metoder, der ligger til grund for, de valgte redskaber og aktiviteter i SYNERGAIAs musikprojekt under UC2. Musikterapi er en psykodynamisk/psykoterapeutisk behandlingsform, som bygger på musikkens evne til, at skabe kontakt og kommunikation mellem klient og terapeut.

Det var fra projektstart vigtigt, at få klarlagt, at det musikalske projekt ikke omfattede decideret musikterapi til kursisterne, men terapistretnede aktiviteter, som skulle udvikles og implementeres, som pædagogiske redskaber i undervisningen. Underviserne har været meget professionelle i deres brug af musikken, og de har haft stor forståelse for musikkens virkemidler, set i relation til hvornår det var nødvendigt, at afgrænse og ikke lukke op for emner, som hørte til i et individuelt terapiforløb.

Samtlige musikaktiviteter blev udvalgt med udgangspunkt i kursisternes aktuelle situation og behov, samt de problemstillinger, der opstod i forbindelse med undervisningen og kursisternes tilegnelse af viden. I tilrettelæggelse af aktiviteterne, blev der især lagt vægt på 3 hovedområder: kursisternes fysiske situation, deres kognitive formåen og personlige/følelsesmæssige aspekter.

Det fysiske område: På det fysiske område var det et spørgsmål, hvorvidt musikken kunne afhjælpe fysiske smerter, og spændinger, og andre kropslige reaktioner, og i givet fald, om dette kunne styrke kursistens koncentrationsevne i undervisningssituationen.

Det kognitive område: omfatter de processer, der fremmer og udvikler kursistens evne til, at tilegne sig og anvende viden. Målet med musikaktiviteterne var især, at fremme kursisternes koncentrations- og hukommelsesevne.

Det personlige område: at musikaktiviteterne bidrog til at skabe rummelighed og fleksibilitet så kursisterne, med deres individuelle baggrunde, personligheder og sociale kompetencer, kunne føle sig godt tilpasse, og om muligt anvende musikken til personlig udvikling.

I valget af musikaktiviteter, har projektet udelukkende anvendt receptiv metode, som musiklytning af forskellig karakter, og ikke aktiv musikudøvelse som sammenspil, eller musikalsk improvisation. Dette var ud fra den betragtning, at det ville være lettere, at præsentere kursisterne for det samlede projekt, hvis de ikke skulle spille selv, idet dette ville virke overvældende og mere grænseoverskridende, at skulle være musikalsk udøvende. Det ville desuden kræve at underviserne havde musikalske færdigheder for, at igangsætte musikalsk udøvelse. Projektet skulle rumme aktiviteter, som umiddelbart kunne anvendes, i den allerede eksisterende undervisningsform.

Selve processen med at udvælge musikstykker til et samlet musikkatalog som kunne benyttes i undervisningen med aktivitet 1,2 og 4, var vanskelig og tidskrævende. Musiksmag er meget personlig og opfattelser af, og reaktioner på musikstykker er subjektive og individuelle. Alligevel mente vi, der måtte findes en slags "lyttenøgle", som gennem grundigt forarbejde, kunne anvendes i praksis. Ved introduktion af lyttemusik til en tværkulturel gruppe af kursister, rejser der sig yderligere spørgsmål om musiktraditioner, musikkultur, musikforståelse ("kode"), lyttevener, musik og religion m.m. Det er f.eks. ikke universelt, at alle slapper af til den samme type musik. Nogle finder fred og ro ved at lytte til en Mozart sonate, andre finder det kaotisk og forstyrrende. Det var derfor nødvendigt, at foretage nogle valg, og samtidig være åbne for, at justeringer skulle være mulige undervejs. På den baggrund opstillede vi en række kriterier for musikudvælgelsen til

aktiviteterne "lydmiljø", "gearskifte" og "individuel brug af musik", hvor fokus var, at skabe størst mulig forudsigelighed, struktur og genkendelighed for kursisterne:

- Undgå for store dynamiske udsving i tempo, tonehøjde, volumen og rytme
- Musikken må ikke være udflydende i rytmer og struktur
- Fravalg af musik med sang for at holde fokus på musikken alene
- Undgå musik med for tydelige spændingsopbyggende pauser
- Undgå religiøst præget musik som f.eks. munkesang
- Undgå musik som kører i ring som f.eks. meget New Age musik

Ud fra disse 6 kriterier valgtes ca. 25 musikstykker, som dernæst blev beskrevet og kategoriseret ud fra hvilken effekt de synes, at have på de lyttende. De følgende 4 kategorier havde til formål, at hjælpe underviserne med, at målrette musikvalget til den enkelte undervisningssituation og lyder således:

- A. Musik til dybdeafspænding og koncentration. Musikken kan karakteriseres som værende "indadvendt" og fordybende. Der kan være fokus på vejrtrækning og puls.
- B. Musik til "hjertet", musik som rammer i de dybe følelsesregistre og værdier. Kan bl.a. bruges til sorgbearbejdning
- C. Musik til centrering af stemning, fokusskabende, få styr på kaos, beroligende, dæmpende. Musik som er afslappende, egnet til lettere afspænding og ikke dybdeafspænding.
- D. Musik som er stemningsskabende, energi- og fællesskabende, udadvendt musik

Som eksempler på musikstykker som viste sig succesfulde i praksis kan bl.a. nævnes Kristian Lilholts "Next Summer" som blev placeret i kategori C og D, Bindu "Listen to your heart" i kategori A, samt Mozarts "Adagio for violin concerto" i kategori B og C. Projektets evaluering har vist, at disse stykker var nogle af favoritterne både for kursister og undervisere, men hvorfor? Da musiklytning som nævnt er en meget subjektiv oplevelse, er det ikke muligt, at sige præcis hvorfor nogle stykker i denne sammenhæng "virker" mere end andre. Imidlertid kan man se, at de nævnte musikstykker i højere grad end resten af de valgte musikstykker opfylder de 6 opstillede kriterier, hvilket er en indikator på, at stykkerne vurderingsmæssigt ligger så tæt på de behov vi fra starten vurderede kursisterne skulle have tilgodeset igennem musiklytningen. En anden forklaring er, at underviserne har været gode til at vurdere kursisternes aktuelle behov og vælge musik derefter. En tredje forklaring er også, at både kursister og undervisere fandt tryghed og ro i, at lytte til de samme musikstykker – for herigennem, at få opfyldt kriteriet om forudsigelighed, struktur og genkendelighed.

Den 3. musikaktivitet ud af de fire anvendte i musikprojektet, - "lyttegruppe" - blev et meget spændende og vigtigt forum for kursisternes egne oplevelser, tanker og følelser m.m. I lyttegrupperne skabtes et rum for gensidighed, og interaktion, samt en fortrolighed igennem det, at lytte til og dele hinandens musik. Ud over den sproglige gevinst ved, at tale om musikstykkerne ligger der også i lyttegrupperne et arbejde af stor terapeutisk værdi, idet det giver den enkelte mulighed for, at vise sider af sig selv og dele dem med andre.

Sammenfattende kan det siges, at systematisk anvendelse af musiklytning som redskab i det pædagogiske arbejde på SYNERGIA, har givet kursisterne mulighed for, at afprøve nye sider af sig selv, øve sig i, at slappe af, få tanker ud af hovedet (eller i baggrunden for en stund) og dermed mulighed for, at fokusere og koncentrere sig, mærke sig selv, være sociale om et fælles tema

uafhængig af personlige præferencer, baggrund og evner. Med musikken som redskab har kursisterne kunnet arbejde og udvikle sig, på et symbolsk plan med associations- og billeddannelse og samtale. Og på et konkret plan med fysisk tilstedeværelse, afslapning og velbefindende, på tværs af sproglige, kulturelle og personlige forskelle.

6. Perspektivet med musikaktiviteter på SYNERGAIA Rehabilitering *af leder på SYNERGAIA Rehabilitering Lene Knudsen*

Der er, som beskrevet i rapporten, valgt 4 hovedområder indenfor aktiviteten ”musikkens anvendelighed for, at fremme de pædagogiske processer til gavn for kursisterne.”

1. Systematisk brug af musik til afspænding – lydmiljø
2. Systematisk brug af musik som forberedelse til danskundervisningen – gearskifte
3. Kursisten medbringer musik med særlig betydning for vedkommende til undervisning – lyttegruppe
4. Individuel brug af musik f.eks. ved selvstændige opgaver

Kursisterne på SYNERGAIA, er tit præget af uro og kaos indvendig, og det er derfor vigtigt for os, at der er en god stemning og ro på stedet, når man kommer om morgen.

Rapporten viser ud fra spørgeskemaer, at både gæster og kursister befinder sig godt med den musik, der bliver spillet som lydmiljø, og vi vil derfor fortsætte med det, og fortsat iagttage effekten af det. Gearskifte musikken er ligeledes blevet en naturlig del af ritualerne på SYNERGAIA Rehabilitering, som vil fortsætte efter det landsdækkende UC2 – projekt afsluttes i foråret 2005.

Rapporten viser, at koncentrationen hos kursisterne skærpes og, at kursisterne er i stand til, at holde sig i ro længere end ellers.

Det er ikke mindst en stor glæde for underviserne, der udtrykker en følelse af ro, og større opmærksomhed i forhold til kursisterne.

Da det er meget psykisk krævende, at arbejde med traumatiserede, er det vigtigt, at huske på, at også små redskaber, som gearskifte, er med til, at medarbejderne finder overskud og ro til arbejdet. For, at styrke den mundtlige samtaletræning, har vi forsøgt os med, at etablere nogle musiklyttegrupper. Kursisterne tager musik med hjemmefra, spiller det for de andre, og snakker om, hvad musikstykket betyder for dem. Den form for samtaletræning har været en stor succes, og er efterfølgende implementeret, som en skemalagt aktivitet. Det har tydeligt vist sig, at det, at det er kursisterne selv der vælger et stykke musik, motiverer dem og giver dem en følelse af, at blive set. Det har været nogle glade og energi fyldte kursister vi har set efter en lyttegruppe lektion. Det sidste hovedområde ”individuel brug af musik” er ikke blevet implementeret i daglig dagen. Dels mener vi, det skyldes vores egne forbehold, idet vi ikke har været vedholdende eller igangsættende nok med denne aktivitet, og dels, at kursisterne danskfagligt, ikke har kunnet sidde alene med danskfaglige opgaver.

Vi vil fortsat forsøge, at udvikle på dette punkt og forsøge, at finde emner/opgaver, hvor det kunne være nyttigt for kursisterne, at lytte til musik samtidig med, at de løser en opgave.

Det har været en spændende proces, at arbejde med musik som et pædagogisk redskab i daglig dagen. Det har været dejligt, at se kursisterne være så åbne i forhold til, at prøve disse redskaber af, og hvilken ro og god stemning det har givet stedet.

Det praktiske arbejde med, at finde musikstykker, overspille og gøre teknikken klar var et meget tidskrævende arbejde, som gav en del af personalet nogle frustrationer. Samtidig har det krævet, at personalet har skullet sætte sig ind i, hvad musikterapi er, og hvad musik kan gøre ved mennesker.

Det har været en meget lærerig proces, og jeg vil ved denne lejlighed takke personalet på SYNERGAIA, for den arbejdsindsats der er lagt for dagen.
Jeg vil fortsat hver dag, når jeg træder ind af døren på SYNERGAIA, glæde mig over den dejlige musik, som der bliver spillet på SYNERGAIA Rehabilitering.

7. Litteratur henvisninger og nyttige links på Internettet

Bonde, Lars Ole m.fl.: *Musikterapi: Når ord ikke slår til*. Klim 2001.

Altenmüller, Eckart O.: *Music in your head*. I Scientific American: "Mind".

Internettet:

www.synergaia.net - hjemmeside om SYNERGAIA Rehabilitering

www.MusiCure.com - generel information om Musicure programmet m.m

www.MusicaHumana.co - om organisaitonens arbejde og opdateringer på de seneste forskningsresultater.

Dato	Kategori A - D	Forberedelse til danskundervisning (ad. 2)	Evaluering 1-5 1 = dårligst 5 = bedst	Egne kommentarer
Musikstykke				
1. Kristian Lillholt "Next summer"	C + D	X		
2. Bindu, "Listen to your heart"	A	X		
3. Bindu "Blissfull beginning of the day"	A	X		
4. Kristian Borre- gaard, "Music for massage"	C + D	X		
5. Anne-Sophie Mutter, "Adagio for violin concerto"	B + C	X		
6. Arvo Pärt, "Spiegel im Spiegel 1"	A + B	X		
7. Arvo Pärt, "Spiegel im Spiegel 3"	B + C	X		
8. Arvo Pärt, "Spiegel im Spiegel 5"	A + B	X		
9. Gustav Mahler, "4 sats from sym- phonie no. 5"	B	X		
10. Jules Massenet, "Meditation from the opera Thaïs"	B + C	X		

Baggrundsmusik i danskundervisningen (ad. 1)	Egne kommentarer
Niels Eje, MusiCure 1 the journey 1 - 7	
1. Klaus Schøning, "Twilight Dialogue"	
2. Kristian Borregaard, "Music for massage"	
3. Anne-Sophie Mutter, "Adagio from violin concert no. 3"	
4. Johan Pachelbel, "Canon og Gigue i D sats"	
5. Jules Massenet, "Meditation from the opera Thaïs"	
6. Johan Sebastian Bach, "Concerto i D sats for 2 violiner"	
7. W. A. Mozart, "Adagio from the string quartet i b-dur"	
8. W. A. Mozart, "Andante from serenade i d-dur"	
9. W. A. Mozart, "Andante from piano i d-dur"	

Musik til individuelle opgaver i dansk (ad. 3)	Egne kommentarer
1. Bindu, "Listen to your heart"	
2. Gustav Mahler, "4 sats from symphonie no. 5"	
3. Arvo Pärt, "Spiegel im spiegel 1"	
4. Bindu, Blissfull beginning of the day"	
5. Arvo Pärt, "Spigel im Spiegel 3"	
6. Anne-Sophie Mutter, "Adagio from violin concerto no. 3"	
7. Jules Massenet, "Meditation from the opera Thaïs"	
8. Arvo Pärt, "Spiegel om Spiegel 5"	

Skema 2.

Vurdering af lydmiljøet/baggrundsmusikken på SYNerGAIA.

Til

Gæster, kursister og medarbejdere på SYNerGAIA.

På SYNerGAIA undersøger vi de kommende måneder, hvordan vi bedst kan skabe en behagelig og afslappet atmosfære, når man kommer ind i huset eller er i rummene. Vi vil bede dig om at bruge et par minutter på spørgsmålene, udfylde skemaet og lægge det i kassen ved siden af.

1. DATO _____

2. Er du – sæt et X udfør 1,2 eller 3

1. Kursist på SYNerGAIA _____

2. Gæst i huset _____

3. Medarbejder _____

3. Hvordan påvirker den musik dig, som vi spiller i dag? Sæt et X for det tal som passer bedst.

1	2	3	4	5
Meget ubehageligt Man bliver anspændt og urolig		Behageligt og afslappende		Meget behageligt og meget afslappende Skaber en beroligende atmosfære.

**4. Skriv eventuelt en
kommentar:** _____

_____
_____

Tak for hjælpen – sedlen kan lægges her ved siden af i kassen.

SYNerGAIA.

14.02.04/gb

Skema 3.

Evalueringsskema til Musikaktiviteten: Systematisk brug af musik til afspænding som forberedelse til danskundervisningen – kaldet gearskifte (formål 2).

Målet for aktiviteten blev beskrevet på arbejdsseminaret til, *at bruge musikken til at komme til stede i klassen, løsne op for spændinger, skabe nærvær.*

Skema 3 er derfor et evalueringsskema som skal forsøge at måle effekten af den valgte musik først og fremmest i forhold til det mål, som man har bestemt.

Udfyldes samme dag af den underviser, som har anvendt musik til gearskifte. Skemaet lægges på kontoret. Musikstykkernes nummerering er på næste side.

1. Dato _____

2. Underviser _____

3. Antal kursister til stede _____

4. Musikstykke 1-10 _____

5. Hvordan vurderer du generelt det valgte musikstykke til gearskifte for undervisningen?

1	2	3	4	5
Meget dårligt		Godt		Virkelig godt.

6. Hvilken stemning skabte musikstykket i klassen?

1	2	3	4	5
Meget lavt energiniveau, indadvendt		Både/og		Meget opløftende energi udadvendt

7. Hvilke fysiske reaktioner (kropslige) observerede du hos kursisterne?

1	2	3	4	5
Fysisk meget urolig f.eks. skiftede ofte kropsholdning, pillede ved papir.		Både/og		Fysisk meget rolig og afspændt. Sad roligt det meste af tiden.

8. Hvordan vurderer du musikstykkets effekt på koncentration og parathed til at gå i gang med undervisningen?

1	2	3	4	5
Meget ukoncentreret		God koncentration		Meget god koncentration.

Spørgsmål til deltagere i lyttegruppe

Hvilken slags musik har du valgt?

Beskriv musikstykket.

Er dit valg af musik udtryk for en stemning eller humøritilstand?

Vækker musikken minder? Beskriv/fortæl hvis lyst

Er musikken noget særligt fra din hjemegn?

Hvilken slags musik lytter du mest til og hvornår?

Hvordan får du det, når du lytter til hvilke slags musik?

Hvordan påvirker musik din dagligdag? Din families?

Er der musiktyper du ikke lytter til? Hvorfor?

Spiller du selv på instrumenter?

Tanker om lyttegruppen.

Der skal ikke være for mange deltagere i gruppen – max. 5 personer. Vælges med omhu. Undervejs kan det være givende at høre de andre deltageres indtryk og tanker, hvis personen der er "på" har lyst til det. Der kan ske udveksling af mange oplevelser og tanker på den måde.

Det er vigtigt at samle op og lukke af, inden skiftet til den næste. Samle op ved at spørge ind til om personen har mere at fortælle, sige, er ked af, om der er noget der har været svært, eller måske tilbyde en personlig samtale, hvis det skønnes at der er mere og tungere emner end for lyttegruppen og gruppelederen.

I starten kan en "lettere" vinkel være at tale mere om musikstile/genre, altså holde det til det rent musikalske, og undgå at komme ind på mere psykologiske emner.

KLINIK FOR MUSIKTERAPI

Charlotte Dammeyer Fønsbo

Nytorv 25 • 9000 Aalborg • tlf. 98 12 26 13 • e-mail: charlottef@mobilixnet.dk

MUSIKTERAPEUTERNE ER ET KLINIKFÆLLESSKAB BESTÅENDE AF FIRE SELVSTÆNDIGE VIRKSOMHEDER